

Dr Jelena Đ. Lopičić-Jančić
vanredni profesor
Akademija za diplomatiju i bezbednost Beograd

Pregledni naučni rad
UDK:341.4:341.33

PREGLED UPOREDNOG PRAVA NEKIH DRŽAVA U POGLEDU KRIVIČNOPRAVNE ZAŠTITE RANJENIKA I BOLESNIKA

Apstrakt

Rad daje pregled nekih država u pogledu krivičnopravne zaštite ranjenika i bolesnika. Status i zaštita ranjenika i bolesnika u ratovima bio je regulisan međunarodnim običajnim pravom sve do XIX veka kada počinju inicijative za kodifikaciju i humanizaciju pravila ratnog prava. Prvi veoma važan i konkretan korak bio je osnivanje Međunarodnog Crvenog krsta u Ženevi 1863. godine, zatim Konvencija o poboljšanju sudbine vojnih ranjenika u vojskama u ratu iz 1864. godine. U XX veku donete su veoma važne i značajne međunarodne konvencije i to: Ženevska konvencija o poboljšanju sudbine ranjenika i bolesnika u vojskama u ratu iz 1929. godine, Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata iz 1949. godine i Dopunski protokoli I i II uz Ženevske konvencije iz 1949. godine. Međutim, u tim međunarodnim konvencijama nisu se propisivale krivične sankcije za kršenje navedenih međunarodnih konvencija. Posle Drugog svetskog rata većina država u svoje krivične zakonike propisuje i ratne zločine protiv ranjenika i bolesnika. Ostale države koje nisu predvidele u svoja krivična zakonodavstva navedeno krivično delo, a ukoliko bi se nekom licu sudilo za ratne zločine protiv ranjenika i bolesnika, onda bi im se sudilo kao da su izvršili obična krivična dela (ubistvo, telesne povrede, razbojništvo, silovanje i dr.).

Ključne reči: ranjenici, bolesnici, uporedno pravo, međunarodne konvencije, krivičnopravna zaštita.

*

* *

Brojni ratovi i oružani sukobi koji su vođeni u XX veku nastavljaju se širom sveta i u XXI veku sa nesmanjenom žestinom. Ni Ujedinjene nacije ni razne međunarodne organizacije nisu u stanju za zaustave ratove i oružane sukobe. U ovim ratovima pored vojnika, najviše strada civilno stanovništvo, zatim ratni zarobljenici, kao i ranjenici i bolesnici. Zaraćene strane u ovim

ratovima i oružanim sukobima redovno vrše ratne zločine prema civilnom stanovništvu, ratnim zarobljenicima, ranjenicima i bolesnicima. Ratni zločini koji su izvršeni protiv civilnog stanovništva uvek su bili najbrojniji i najbrutalniji izazivali su interesovanje i proteste najšire svetske javnosti. Međutim, ratni zločini koji su izvršavani protiv ranjenika i bolesnika neopravdano nisu bili u žiži interesovanja najšire javnosti, sem nekih drastičnih slučajeva, verovatno zato što je njihov broj bio znatno manji od broja civilnog stanovništva, vojnika i ratnih zarobljenika.

Sve do XIX veka status ranjenika i bolesnika u ratovima i oružanim sukobima bio je regulisan međunarodnim običajnim pravom, koje nije bilo kodifikovano niti opšte prihvaćeno. Svaka zaraćena strana je tumačila to međunarodno običajno pravo po svom nahođenju. Razume se da su pobedničke države to tumačile isključivo u svom interesu. Ovde treba dodati i tumačenja tadašnjih velikih sila, koje su bile svemoćne. Najgore su proilazile pobeđene države, kao i male države koje se nisu mogle suprostaviti velikim državama.

U XIX i XX veku dolazi do usvajanja nekoliko međunarodnih konvencija u kojima se prvi put reguliše status ranjenika i bolesnika u ratovima i oružanim sukobima. To su Konvencija o poboljšanju sudbine ranjenika u vojskama u ratu iz 1864. godine, Konvencija o prilagođavanju na pomorski rat načela Ženevske konvencije o poboljšanju sudbine vojnih ranjenika u vojskama u ratu iz 1864. godine iz 1899. godine, Ženevska konvencija o poboljšanju ranjenika i bolesnika u vojskama u ratu iz 1906. godine, Konvencija o prilagođavanju principa Ženevske konvencije na pomorski rat iz 1907. (X Haška konvencija iz 1907. godine), Ženevska konvencija o poboljšanju sudbine ranjenika i bolesnika u vojskama u ratu iz 1929. godine, Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu iz 1949. godine, Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru iz 1949. godine i Dopunski Protokoli I II od 1977. godine uz Ženevske konvencije iz 1949. godine.

Kao što se iz napred navedenih multilateralnih međunarodnih konvencija vidi najzad, posle nekoliko hiljada godina još od nastanka prvih država, međunarodnopravno je regulisan status ranjenika, bolesnika i brodolomnika. Međutim, trebalo je dosta vremena da države potpisnice navedenih međunarodnih konvencija unesu u svoja zakonodavstva kršenje navedenih međunarodnih konvencija kao krivična dela ratni zločini i za ista propišu sankcije. Prva inicijativa da se sankcionišu ratni zločini bila je od strane poznatog Oksfordskog priručnika iz 1880. godine, koji je u Delu III

pod nazivom Kaznena sankcija, članovi 84-86. predvideo krivične sankcije kao i krivični postupak prema izvršiocima ovih ratnih zločina.¹ Praktično, tek posle Prvog i Drugog svetskog rata mnoge države unose u svoje krivične zakonike ili u posebne zakone krivična dela ratni zločini protiv ratnih zarobljenika, civilnog stanovništva, ranjenika, bolesnika i brodolomnika. Do tada se za ratne zločine sudilo kao za obična krivična dela: ubistva, razbojništva, silovanja, telesne povrede, pljakačka imovine i dr.

Nedovoljno interesovanje međunarodne javnosti za ratne zločine izvršene protiv ranjenika, bolesnika i brodolomnika imalo je odraza i na međunarodnopravnu nauku i literaturu. U međunarodnopravnoj i krivičnopravnoj literaturi, globalno gledajući, problematika ratnih zločina protiv ranjenika i bolesnika nije dovoljno obrađena kako sa naučnog tako i sa stručnog aspekta. Jugoslovenska kao i srpska nauka međunarodnog prava i međunarodnog krivičnog prava takođe nije dovoljno pažnje posvetila problematici ranjenika, bolesnika i brodolomnika u ratovima i oružanim sukobima.

Ovaj rad je mali i skromni doprinos da se naša naučna i stručna javnost upozna sa uporednim pregledom nekih država u pogledu krivičnopravne zaštite ranjenika i bolesnika u ratovima i oružanim sukobima, tako da smatram da će biti koristan svima koji se bave ovom problematikom. Jer, međunarodno humanitarno pravo je odavno postalo posebna grana međunarodnog javnog prava, i predaje se na pravnim fakultetima, fakultetima političkih nauka, fakultetima za bezbednost i, akademijama za diplomatiju.

Nastojala sam da izbor država prilagodim, koliko je to bilo moguće, raznim pravnim sistemima kao i u raznim delovima sveta, kao i ograničenim prostorom u časopisu.

1. REPUBLIKA AZERBEJDŽAN

Krivični zakon Republike Azerbejdžan donet je 30. decembra 1999. godine, a stupio je na snagu 01. septembra 2000. godine. U poglavlju 17. pod nazivom Ratni zločini, u članu 116. predviđa se Kršenje normi međunarodnog humanitarnog prava tokom sukoba i ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika:

"116.0. Kršenje normi međunarodnog humanitarnog prava tokom sukoba, biće:

¹ F. Kalshoven: *Belligerent Represals*, Leyden 1971, 51-55.; *Međunarodne konvencije o ratnom pravu i o sigurnosti*, Zagreb 1979, 284-287.

116.0.3. napad na osoblje koji je uključeno u radnje sprovođenja mira ili pružanju humanitarne pomoći, uključujući i strukture, objekte, vozila, medicinsku imovinu, koja ima karakterističan amblem Crvenog krsta ili Crvenog Polumeseća;

116.0.8. bez vojne potrebe napad na objekte koji se jasno vide da nisu korišćeni za vojne svrhe, uključujući i posebno zaštićene istorijske, verske, obrazovne objekte, umetničke predmete, naučne, dobrotvorne, medicinske objekte ili mesta gde se nalaze bolesnici i ranjenici

116.0.9. kršenje sporazuma o vremenu primirja, kao i sporazumi o prekidu borbenih operacija, kršenje sporazuma u vezi zatvorenika sa ciljem izvlačenje mrtvih i ranjenih iz zone borbi, njihova razmena ili prevoz;

116.0.13. napad na lice, koje je očigledno prestalo da direktno učestvuje u vojnim operacijama, kao i napad na nenaoružanu osobu ili osobe koje su predale oružje ili lice koje nema mogućnosti da se zaštiti zbog rana ili iz drugih razloga ;

116.0.18. hapšenje ili druga pritvaranja, kao i uskraćivanje procesnih prava koje lice ima shodno članu 115.1 ovog zakona, i povreda normi međunarodnog prava –

kazniće se zatvorom od sedam do petnaest godina ili doživotnim zatvorom²

Analizirajući član 116, a posebno stavove 116.08 i 116.09. Krivičnog zakonika Republike Azerbejdžan može se konstatovati da navedeni član predviđa jednu uopštenu formulaciju ratnog zločina u kome ima radnji izvršenja i ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika.

2 BELORUSIJA

Belorusija u svom Krivičnom zakoniku od 24. juna 1999. godine u Glavi osamnaestoj pod naslovom Ratni zločini i druga narušavanja zakona i običaja vođenja rata, predviđa jedno krivično delo vezano za ranjenike i bolesnike.

Član 135. pod naslovom Kršenje zakona i običaja rata glasi:

² Criminal Code of the Azerbaijan Republic, National Legislative Bodies, Azerbaijan, 2000

»1. Primoravanje lica, koja su predala oružje ili nemaju sredstva za odbranu, ranjenike, bolesnike, brodolomnike, medicinsko, sanitarno i duhovno osoblje, ratne zarobljenike, civilno stanovništvo na okupiranim teritorijama ili u reonu vojnih dejstava i drugih lica, koja za vreme vojnih dejstava uživaju međunarodnu zaštitu, na službu u oružanim snagama protivnika ili na preseljavanje, ili na lišavanje prava na nezavisno i nepristrasno suđenje, ili ograničenje prava tih lica na zaštitu u krivičnom suđenju, kazniće se ograničenjem slobode u trajanju od tri do pet godina ili lišavanje slobode u trajanju od tri do sedam godina.

2. Nanošenje teških telesnih povreda licima, koja su navedena u prvoj tački ovog člana, ili mučenje, ili vršenje nad njima čak i sa njihovim pristankom, medicinskih, bioloških i drugih eksperimenata, ili korišćenje njih za prikrivanje svoje vojske ili objekata od vojnih dejstava, ili oduzimanje i zadržavanje tih lica u svojstvu talaca, ili gonjenje civilnih lica na prinudne radove, kazniće se lišavanjem slobode u trajanju od pet do petnaest godina.

3. Umišljajno ubistvo lica, koja su navedena u stavu 1.ovog člana, kazniće se lišenjem slobode u trajanju od osam do dvadest pet godina, ili doživotnim zatvorom ili smrtnom kaznom.»³

Analizirajući krivično delo iz člana 135. Kršenje zakona i običaja rata Krivičnog zakonika Belorusije može se zaključiti da navedena inkriminacija predstavlja jednu savremenu i prihvatljivu formulaciju koja sadrži sve bitne elemente I i II Ženevske konvencije iz 1949. godine.

3. BUGARSKA

Krivični zakon Republike Bugarske iz 1968.godine koji sa poslednjim dopunama iz 2008.godine, u Glavi XIV pod naslovom krivična dela protiv mira i čovečnosti, u odeljku II. u članu 410. predviđa zločin protiv zakona i običaja vođenja rata kako sledi:

“ Lice koje naruši pravila međunarodnog prava za vođenje rata:

a) izvrši ili izda naredbu da se izvrši nad ranjenicima, bolesnicima, brodolomnicima ili sanitarnom osoblju ubistvo, mučenje ili nečovečno postupanje, uključujući biološke eksperimente, prouzrukuje ili naredi da se takvim licima nanese teška stradanja, osakaćenja ili druge povrede zdravlja;

³ Ugolovnij kodeks Respubliki Belarus, Minsk, 1999, 78.

b) izvrši ili izda naredbu da se izvrši glavno uništenje ili prisvojenje sanitarnog materijala ili uređaja.

(Izmenama i dopunama, SG broj 153/1998) kazniće se lišavanjem slobode u trajanju od pet do dvadeset godina, ili doživotnim zatvorom, bez zamene⁴

Razmatrajući član 410. Krivičnog zakona Republike Bugarske koji predviđa ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika može se zaključiti da navedeni član sadrži sve bitne elemente koji su predviđeni u I i II Ženevskoj konvenciji o zaštiti građanskih lica iz 1949. godine i Dopunskog protokola I iz 1977. godine. Treba napomenuti da je krivični zakon Republike Bugarske od donošenja 1968. godine više puta izmenjen i dopunjen, a najznačajnija izmena za ovo konkretno krivično delo je bilo 1998. godine kada je kazna za ovu inkriminaciju ublažena sa smrtne kazne na doživotni zatvora bez zamene.⁵

4. ČEŠKA

Krivični zakon Češke iz 1961.godine koji sa poslednjim dopunama iz 2010.godine predviđa u Glavi XIII Krivična dela protiv čovečnosti, mira i ratne zločine u tomu 2 pod nazivom zločini protiv mira i ratni zločini u članu 412 pod nazivom Ratne svireposti predviđa i krivično delo ratni zločna protiv ranjenika i bolesnika:

(1) Ko u vreme rata prekrši pravila međunarodnog prava na taj način što nečovečno postupa sa nenaoružanim civilim stanovništvom, izbeglicama, ranjenicima, bolesnicima, sa pripadnicima oružanih snaga koji su položili oružje ili sa ratnim zarobljencima, kazniće se lišenjem slobode od pet do dvanaest godina.

(2) takođe biće kažnjen ko za vreme rata naruši principe međunarodnog prava tako što:

(a) ne pruži dužnu zaštitu licu koje takvu pomoć očekuje, naročito deca, žene i ranjenici i bolesnici, ili takvu pomoć zabrani,

⁴ Criminal Code of the Republic of Bulgaria, Sofia, 2008

⁵ Nakazatelen Kodeks s predišnite redakcii na tekstovete 1995-2000, Sofia 2000, 152; Nakazatelni zakoni, tekst, stari tekstove (1996-2000), sudbena praktika, komentar na advokat Gavril Blagoev, Sofija 2000.

- (b) sprečava ili brani organizovanje civilne odbrane neprijatelja, neutralnih ili drugih država u ispunjavanju njenih humanitarnih zadataka.;
- (3) lišavanje slobode od osam do dvadeset godina kazniće se učinioци koji delima navedenim u stavu (1) i (2) prouzrokuju tešku telesnu povredu ili smrt.
- (4) Planiranje je takođe kažnjivo ⁶

Analizirajući član 412. Krivičnog zakonika Češke može se konstatovati da navedeni član predviđa jednu savremenu formulaciju krivičnog dela ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika, shodno I i II Ženevskoj konvenciji iz 1949. godine i Dopunskog Protokola I iz 1977. godine. Naime, izmenama i dopunama krivičnog zakona Republike Češke od 01.01.2010.godine došlo je do izmene u krivičnoj sankciji za ovo krivično delo, odnosno povećana je kazna iz stava 1, predhodno je bilo od tri do deset godina, dok je sada od pet do dvanaest godina zatvora, a zaprećena kazna zatvora za stav 2 je je bila od osam do petanest godina, a sada je od osam do dvadeset godina zatvora.

5. ETIOPIJA

Etiopijski Krivični zakonik je stupio na snagu 2005.godine koji u podnaslovu Povrede i zločini protiv međunarodnog prava, u odeljku I. Osnovni Zločini u članu 71 predviđa krivično delo ratnog zločina protiv ranjenika, bolesnika, brodolomnika i medicinskog osoblja

Član 271 - ratni zločin protiv ranjenika, bolesnika brodolomnika ili medicinskog osoblja

“Svako ko u definisanim okolnostima organizuje, naredi ili učestvuje u :

(a) ubijanju, mučenju, uskraćivanju zdravstvene zaštite koja se zahteva zbog njihovog stanja ili nečovečno postupanje ili druge radnje koje podrazumijevu direktnu patnju ili fizičke ili mentalne povrede ranjenika, bolesnika ili brodolomnika, odnosno članova medicinskog osoblja ili osoblja prve pomoći, ili

(b) uništavanje, nepružanje usluga za zalihe, kapacitete, materijale ili zaliha koja pripadaju medicinskoj službi ili službi prve pomoći na način koji

⁶ Penal Code of Czech Republic, Praha 2010

je nezakonit ili proizvoljno nesrazmeran zahtevima sa vojnom nuždom; ili (c) prisiljavanje lica koja se bave medicinskim, verskim i novinarskim aktivnostima da vrše ili obavljaju poslove suprotno, ili da se uzdrže od akata koje zahteva njihova profesionalna etika i pravila ili druga pravila koja su napravljena u korist ranjenika, bolesnika ili civilnog stanovništva, je kažnjivo u skladu sa članom 270.

(2) Za svrhu podčlana (1):

(a) "Ranjenici" i "bolesnici" označavaju lica, bilo da su vojnici ili civili, koji zbog povreda, bolesti ili drugih fizičkih ili mentalnih poremećaja ili invaliditeta, imaju potrebu za medicinskom pomoći ili za negom i koja se uzdržavaju od bilo kog akta neprijateljstva. Ovi izrazi takođe pokrivaju slučajeve materinstva, novorođenčadi i druga lica koja mogu imati potrebu za neposrednom lekarskom pomoći ili negom, kao što su nemoćna lica ili trudnice, a koja se uzdržavaju od bilo kakvog čina neprijateljstva.

(b) "brodolomnik" označava lica, bilo da su vojnici ili civili, koji su u opasnosti na moru ili u drugim vodama, ili u vazduhu, kao rezultat nesreće koja ih je zadesila, ili brod ili vazduhoplov koji ih nosi i koji su uzdržani od bilo kakvog akta neprijateljstva."⁷

U član 279 - Maltretiranja, ili neizvršenje dužnosti prema ranjenicima, bolesnicima i zarobljenicima predviđa se kako sledi

Ko, kršeći pravila međunarodnog javnog prava, zlostavlja bolesnike ili ranjenike, ili ratne zarobljenike ili ratne internance, ili koristi nasilje protiv njih, ili sprečava da koristi prava koja su im garantovana ili naredi da se spreči da koriste prava koja su im zagaranotovana, kazniće se strogom kaznom zatvora koja ne prelazi pet godina.⁸

Krivični zakonik Etiopije je donet 2004.godine, a stupio na snagu 9.maja 2005.godine. Član 271 i član 279 obrađuju ratni zločin protiv ranjenika, bolesnika, brodolomnika i medicinskog osoblja i dosta je široko obrađeno. U članu 271 u odnosu na krivičnu sankciju se poziva na član 270 koji obrađuje ratni zločin protiv civilnog stanovništva, gde je zaprećena kazna strogog zatvora od pet godina do dvadesetpet godina zatvora ili u težim slučajevima, doživotni zatvor ili smrtna kazna. Ovde treba napomenuti da je etiopijski krivični zakonik zadržao smrtnu kaznu kao alternativnu kaznu za krivično delo ratnog zločina.

⁷ Penal Code of Federal Democratic Republic of Ethiopia, Addis Ababa 2004 , 90-92

⁸ Penal Code of Federal Democratic Republic of Ethiopia, Addis Ababa 2004 , 94

Što se tiče radnji izvršenja i elemenata bića krivičnog dela, ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika pokriva sve odredbe Ženevske konvencije za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu i Ženevske konvencije za poboljšanje položaja ranjenika bolesnika i brodolomnika oružanim snagama na moru od 1949. godine kao i Dopunskih protokola. Smatramo da su članovi 271 i 279 etiopskog krivičnog zakonika jedan od najpotpunijih članova koji u potpunosti obuhvataju sve slučajeve koji su predviđeni u Ženevskim konvencijama iz 1949. godine, a koji se odnose na krivično delo ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika.

6. FINSKA

U Krivičnom zakoniku Finske iz 1889. godine sa izmenama i dopunama iz 2008. godine, u glavi 11 pod nazivom Ratni zločini i zločini protiv čovečnosti, u Odeljku 5 pod nazivom ratni zločini, predviđeno je sledeće:

(1) lice koje u vezi sa ratnim i drugim međunarodnim ili domaćim oružanim sukobima ili okupacijom prekrši Ženevsku konvenciju za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu, Ženevsku konvenciju za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru, Ženevsku konvenciju za postupanje sa ratnim zarobljenicima ili Ženevsku konvenciju o zaštiti građanskih lica za vreme rata (Ugovori Finske 8 / 1955, Ženevske konvencije) ili Dopunske Protokole uz Ženevske konvencije iz 1949. godine, o zaštiti žrtava međunarodnog oružanog sukoba i zaštitu žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (ugovori Finska 82/1980, I i II Protokoli), ili drugih pravila i običaja međunarodnog prava u ratu, oružanom sukobu i okupaciji,

1) ubije drugog, ili rani, ili muči njega ili nju, ili u suprotnosti sa njegovim ili njenim interesima osakati njega ili nju, ili izloži njega ili nju biološkim, medicinskim ili naučnim eksperimentima, ili na drugi način prouzrokuje značajne patnje ili ozbiljne povrede ili ozbiljno oštetiti njihovo zdravlje,

10) napad na nebranjene civilne ciljeve ili bombardovanje istih, napad na mesta korišćenja za verska bogoslužjenja, nauku, umetnost, lečenje ili u dobrotvorne svrhe, ili istorijske spomenike ili napad na lica koja koriste simbole iz Ženevskih konvencija, ili I ili II Protokola uz Ženevske konvencije,

11) zloupotrebi belu zastavu, zastavu neprijatelja, zastavu Ujedinjenih Nacija, vojne oznake, vojne uniforme i simbole iz Ženevih konvencija ili I ili

III Protokola uz Ženevske konvencije, biće osuđen za ratni zločin na kaznu zatvora najmanje godinu dana ili doživotni zatvor.

(2) Takođe lice koje poćini drugu radnju koja je definisana skladu sa ćlanom 8 Rimskog Statuta Međunarodnog krivićnog suda (ugovora Finske 56/2002) ili na drugi naćin krši odredbe međunarodnog sporazuma o ratu, oružanom sukobu ili okupaciji koja su obavezujuće za Finsku ili opšte priznati i osnovani zakon i obićaj rata u skladu sa međunarodnim pravom biće osuđen za ratni zloćin.

(3) Pokušaj je kaźnjiv.⁹

Razmatrajući glavu 11. odeljak 5 finskog Krivićnog zakonika kao i dopune iz 2008. godine pod nazivom ratni zloćin, praktićno predviđa sve elemente i radnje izvršenja ratnog zloćina protiv ranjenika i bolesnika tako i ratnog zloćina protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika. Takođe moźemo zaključiti da su u navedenom ćlanu primenjene Źenevske konvencije iz 1949.godine kao i Dopunski Protokoli I i III Dalje, u navedenom odeljku 5 finskog Krivićnog zakonika u stavu 2, predviđa da lice koje poćini bilo koju radnju izvršenja koja je predviđena ćlanom 8 Rimskog statuta Međunarodnog krivićnog suda koja je Finska potpisnica 2002.godine biće kaźnjen za ratni zloćin.

7. HOLANDIJA

Holandija je u svom Krivićnom zakoniku predvidela krivićno delo ratnog zloćina protiv ranjenika, civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika u ćlanu 236.

Ćlan 263. glasi:

“Ko u vreme rata, povredi pravila međunarodnog prava nećovećnim postupanjem prema nenaoruźnom civilnom stanovnićstvu, izbeglicama, ranjenicima, pripadnicima oruźanih snaga koji su poloźili njihovo oruźje, ili ratnim zarobljenicima biće kaźnjen sa kaznom zatvora od tri do deset godina”¹⁰

Razmatrajući Krivićni zakon Holandije iz 1952. sa dopunama i izmenama iz 1988. godine moźe se konstatovati da je ćlan 263. dosta uopšćen

⁹ The Criminal Code of Finland 39/1889, amendments up to 940/2008, 54-55

¹⁰ Nederlandse Wetboek Den Haag 1991

i ne pruža u potpunosti krivičnopravnu zaštitu ranjenicima, ratnim zarobljenicima i civilnom stanovništvu shodno Ženevskim konvencijama o zaštiti žrtava rata iz 1949. godine i Dopunskim protokolima iz 1977. godine.

8. IRSKA

U glavi VII pod naslovom “Ubistva i druga slična krivična dela” u Krivičnom zakonu Irske predviđen je odeljak o ratnim zločinima, koji glasi:

“Ratni zločini

Akt ili zakonik iz 1962.godine o Ženevskim konvencijama, time Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949.godine stupaju na snagu

Zaštićena Lica

Lica koja su zaštićena ovom Konvencijom uključuju bolesnike, ranjenike i brodolomnike, ratne zarobljenike i civile. Ratni zarobljenici ne smeju biti prisiljeni da služe u neprijateljskim oružanim snagama, niti sme da im se uskrati pravo na fer i regularno suđenje.

Kazne

Kazna gde zločin uključuje namerno ubistvo je doživotna kazna zatvora, a u drugim slučajevima propisana je kazna zatvora u trajanju od četrnaest godina. Postupak za pokretanje ovog krivičnog dela je od strane državnog tužioca.

Lakše povrede

Svako lice, bez obzira na državljanstvo, ko je bez obzira da li je u državi ili van nje, izvrši, ili pomaže, ili podstrekuje bilo koje lice da izvrši lakše povrede konvencije biće kažnjen za zločin. Disciplinska kazna je šezdeset funti i/ili šest meseci zatvora, i za krivično delo je trista funti i ili dve godine zatvora.”¹¹

Razmatrajući krivično delo ratni zločin protiv ranjenika, bolesnika i brodolomnika u irskom krivičnom zakoniku može se konstatovati da je u pitanju parafraza I i II Ženevske konvencije o postupanju sa ranjenicima, bolesnicima i brodolomnicima iz 1949. godine. Navedenim članom su obuhvaćeni svi oblici krivičnog dela ratnog zločina protiv ranjenika,

¹¹ S.E.Quinn: *Criminal Law in Ireland*, London, 1998, 81

bolesnika i brodolomnika predviđeni Ženevskim konvencijama iz 1949. godine, što je specifičnost anglosaksonskog krivičnog prava.

9. KANADA

Kanada je 2000. godine donela Akt o zločinu protiv čovečnosti i ratni zločin gde u članu 8. predviđa ratni zločin kako sledi:

Član 8.

Ratni zločini

2. "Ratnim zločinom" se, u smislu Statuta smatra:

(a) ozbiljno kršenje Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine tačnije, sledeći postupci protiv lica ili imovine zaštićenih odredbama određene Ženevske konvencije:

(i) namerno ubijanje;

(ii) mučenje ili nečovečni postupci, uključujući biološke eksperimente;

(iii) namerno nanošenje suviše patnje, teških telesnih povreda ili narušavanje zdravlja;

(b) Druge ozbiljne povrede zakona i ratnih običaja koji se primenjuju u međunarodnom oružanom sukobu, a prema utvrđenim pravilima međunarodnog prava, u ove povrede se ubraja:

(iii) namerno usmeravanje napada na osoblje, instalacije, materijale, jedinice ili vozila uključena u humanitarnu pomoć ili mirovnu misiju u skladu sa Poveljom UN, sve dotle dok imaju prava na zaštitu ili pružaju pomoć civilima ili civilnim objektima po međunarodnim zakonima koji važe za oružane sukobe;

(vi) ubijanje ili ranjavanje vojnika koji je položio oružje ili više nema nameru da se brani, a to je učinio sa ciljem da se preda;

(vii) zloupotreba zastave kojom se daje znak za primirje, zastave ili vojnog obeležja i uniforme koje pripadaju neprijatelju ili Ujedinjenim nacijama, kao i zloupotreba karakterističnih amblema definisanih Ženevskim konvencijama, a koja su imala za posledicu izazivanje smrti ili teških telesnih povreda;

(ix) namerno usmeravanje napada na verske, obrazovne, umetničke ili naučne objekte ili objekte koji se koriste u dobrotvorne svrhe, istorijske spomenike, bolnice i mesta gde se sakupljaju bolesni i ranjeni, pod uslovom da to nisu vojni ciljevi;

(x) podvrgavanje lica, koja su zatočena i pod vlašću su protivničke strane, fizičkom sakaćenju ili medicinskim ili naučnim eksperimentima ma koje vrste koji nisu opravdani medicinskim, stomatološkim ili bolničkim lečenjem te osobe, niti su izvedeni u njegovom/njenom interesu, a koji mogu da uzrokuju smrt ili ozbiljno ugrožavanje zdravlja te osobe ili osoba;

(xxiv) namerni napadi na objekte, medicinske jedinice, transportna sredstva i medicinsko osoblje koje koristi očigledne oznake precizirane u Ženevskim konvencijama u skladu sa međunarodnim pravom;

(c) U slučajevima oružanog sukoba koji nije međunarodnog karaktera, ozbiljna kršenja člana 3. zajedničkog za četiri Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949, naime, bilo koje od dole navedenih krivičnih dela počinjenih protiv lica koja nisu uzimala aktivno učešće u neprijateljstvima, uključujući pripadnike vojnih snaga koji su položili oružje i one koji su van borbe zbog bolesti, ranjavanja, lišenja slobode ili ma kog drugog razloga, kao što su:

(i) nasilje nad životom i telom, posebno ubistvo u svakom obliku, sakaćenje, okrutno ponašanje i mučenje;

(ii) narušavanje ličnog dostojanstva, a naročito ponižavajućim i degradirajućim postupanjem;

(iii) Uzimanje talaca;

(iv) donošenje presuda i izvršenje smrtne kazne bez prethodne objave presude od strane legitimno konstituisanog suda, koji bi obezbedio sve zakonske garancije koje su opšte predviđene kao neophodne u svakom sudskom postupku;

(d) Stav 2 (c) se odnosi na oružane sukobe koji nemaju međunarodni karakter, a ne odnosi se na unutrašnje nemire i sukobe, kao što su pobune, pojedinačni i sporadični akti nasilja ili na druge akte slične prirode;

(e) druge ozbiljne povrede zakona i običaja do kojih dode u oružanim sukobima koji nisu međunarodnog karaktera, a koje povrede su predviđene odgovarajućim odredbama međunarodnog prava, konkretno bilo koja od sledećih radnji:

(ii) namerno usmeravanje napada na objekte, materijale, medicinske jedinice, transportna sredstva i medicinsko osoblje koje nosi očigledno istaknute oznake precizirane u Ženevskim konvencijama, u skladu sa međunarodnim pravom;

(iii) namerno usmeravanje napada na osoblje, instalacije, materijale, jedinice ili vozila humanitarne pomoći ili mirovne misije u skladu sa Poveljom Ujedinjenih Nacija, za vreme dok pružaju zaštitu i pomoć civilima ili civilnim objektima po zakonu o oružanom sukobu;

(iv) namerno usmeravanje napada na religijske, obrazovne, umetničke, naučne objekte, kao i objekte za dobrotvorne svrhe, istorijske spomenike, bolnice i mesta gde su skupljeni ranjeni i bolesni, pod uslovom da ne predstavljaju vojne ciljeve;

(ix) podmuklo ubijanje ili ranjavanje boraca protivničke strane;

(f) Stav 2(e) se odnosi na oružane sukobe koji nisu međunarodnog karaktera pa se stoga ne primenjuje na situacije unutrašnjih nemira i sukoba, kao što su pobune, pojedinačni i sporadični akti nasilja ili drugi slični akti. Ovaj stav se primenjuje na oružane sukobe koji se odvijaju na teritoriji države na kojoj je u toku produženi oružani sukob između organa vlasti i organizovanih oružanih grupa ili između samih grupa.¹²

Analizirajući kanadski Akt o zločinu protiv čovečnosti i ratni zločin iz 2000.godine, u članu 8 predviđa definiciju ratnog zločina gde, između ostalog, spominje i radnje izvršenja ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika. Član 8 je praktično preduzet iz Rimskog statuta jer Kanada je ratifikovala Statut međunarodnog krivičnog suda. Kanada je prva zemlja koja je uvela u svoje zakonodavstvo odredbe Statuta međunarodnog krivičnog suda u domaće zakonodavstvo objaviši Akt o zločinima protiv čovečnosti i ratne zločine. Takođe Kanada je potpisnik Ženevskih konvencija iz 1949. godine kao i Dopunskih Protokola.

10. KUBA

Vojni Krivični zakonik Kube u sedmom odeljku u članu 122 predviđa krivično delo ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika koji glasi:

“Lice koje za vreme rata kršeći norme međunarodnog prava izvrši sledeće radnje biće kažnjeno kaznom zatvora u trajanju od deset do dvadeset

¹² Crimes Against Humanity and War Crimes Act 2000, 19-22

godina ili smrtnom kaznom:

a) nečovečno postupaju ili zlostavljaju i maltetiraju civilno stanovništvo, ratne zarobljenike, ranjenike, brodolomnike i bolesnike;

b) prisvajaju iz koristoljublja odevu, dragocenosti, novac ili drugu ličnu imovinu ranjenika, ratnih zarobljenika ili umrlih lica (kao i ranjenih ili mrtvih saboraca) za vreme rata.”¹³

Razmatrajući i analizirajući član 122 Krivičnog zakonika Kube, može se konstatovati da navedeni član sadrži u potpunosti sve bitne elemente iz I i II Ženevske konvencije iz 1949. godine.

11. NEMAČKA

Nemačka je 26. juna 2002. godine donela Zakon o zločinima protiv međunarodnog prava. U Glavi 2 pod nazivom Ratni zločini, u odeljku 8 ratni zločini protiv lica, predviđaju se i ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika :

Odeljak 8

Ratni zločini protiv lica

(1) Ko u vezi sa međunarodim oružanim sukobom ili oružanim sukobom koji nemaju međunarodnog karaktera

1. ubija lica koja su zaštićena po međunarodnom humanitarnom pravu,

2. uzima taoce za lica koja su zaštićena po međunarodnom humanitarnom pravu,

3. postupaju sa licem koje je zaštićeno po međunarodnom humanitarnom pravu okrutno - ili nečovečno izazivanjem njemu ili njoj ozbiljne fizičke ili duševne povrede ili patnje, posebno mučenje ili sakaćenje tog lica,

4. prinuda na seksualno opštenje, silovanje, prisiljavanje na prostituciju ili lišavanje lica koje je zaštićeno međunarodnim humanitarnim pravom njegovih ili njenih reproduktivnih sposobnosti, ili prisiljavanje žena na trudnoću sa namerom da se utiče na etnički sastav stanovništva,

5. dosuđivanje ili izvršenje kazne u odnosu na lice koje je zaštićeno međunarodnim humanitarnim pravom, posebno donošenje smrtne kazne ili

¹³ Código Penal ley Los Delitos Militares, Havana, 1990, 82-83

kazne zatvora, bez da lice koje je osuđeno ima fer i redovan sudski postupak koji bi obezbedio sve zakonske garancije koje su predviđene, međunarodnim pravom,

6. izlaganje lica koje je zaštićeno po međunarodnom humanitarnom pravu rizika od smrti ili ozbiljnih povreda na zdravlje

(a) sprovođenje oglada nad takvom osobom, kao lice koje nije prethodno dalo svoju dobrovoljnu saglasnost, ili ako eksperimenti nisu ni medicinski neophodni, niti su izvedeni u njegovom ili njenom interesu,

(b) preduzimanje telesnog tkiva ili organa sa takve osobe za svrhe transplantacije što ne predstavlja uklanjanje krvi ili kože za terapijske svrhe u skladu sa opšte priznatim medicinskim principima i dotično lice nije prethodno dalo svoju dobrovoljnu saglasnost, ili

(c) korišćenjem metode lečenja koje nisu medicinski priznate na tom licu, bez da je to potrebno sa medicinskog aspekta i bez dobrovoljnog pristanka lica koje je u pitanju.

7. postupanje sa licem koje je zaštićeno po međunarodnom humanitarnom pravu na ozbiljno ponižavajući način

kazniće se, u slučajevima pod brojem 1, kaznom doživotnog zatvora, u slučajevima pod brojem 2, sa kaznom zatvora najmanje pet godina, u slučajevima pomenutim u brojevima od 3 do 5, sa kaznom zatvora najmanje tri godine, u slučajevima pomenutim u brojevima od 6 do 8, sa zatvorom najmanje od dve godine, i, u slučajevima navedenim pod brojem 9, sa zatvorom manje od godinu dana.

(2) Ko u vezi sa međunarodnim oružanim sukobom ili oružanim sukobom koji nema međunarodni karakter, rani člana neprijateljske oružane snage ili borca sa protivničke strane pošto se on bezuslovno predao, ili se inače nalazi kazniće se zatvorom najmanje tri godine.

(4) Ako učinilac prouzrokuje smrt žrtve krivičnim delom shodno stavu (1), brojevi od 2 do 6, kazna će, u slučajevima pomenutim u stavu (1), broj 2, biće doživotni zatvor ili kazna zatvora najmanje deset godina, u slučajevima pomenutim u podstavu (1), brojevi od 3 do 5, kazna će biti zatvorom ne manjim od pet godina, i, u slučajevima pomenutim u podstavu (1), broj 6, zatvorom najmanje tri godine. Gde je delo iz stava(1), broj 8, prouzrokovana smrt ili ozbiljna povreda zdravlja, biće kazna zatvora ne manja od tri godine.

(5) U manje ozbiljnim slučajevima pomenutim u stavu (1), broj 2, kazna će biti zatvor ne manjim od dve godine, u manje ozbiljnim slučajevima u stavu (1), brojevi 3 i 4, i stavu (2) kazna će biti zatvor najmanje jednu godinu, u

manje ozbiljnim slučajevima pomenutim u stavu (1), broj 6, i u stavu (3), broj 1, kazna će biti zatvor od šest meseci do pet godina.

(6) Lica koja treba da budu zaštićena po međunarodnom humanitarnom pravu biće

1. U oružanom sukobu: lica zaštićena u svrhu Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola uz Ženevske konvencije (Protokol I) (priloženo ovom zakonu), uglavnom ranjenici, bolesnici, brodolomnici, ratni zarobljenici i civili;

2. U oružanom sukobu koji nije međunarodnog karaktera: ranjenici, bolesnici, brodolomnici, kao i lica koja nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima, koji su u snagama protivničke strane; 3.¹⁴

Analizirajući odeljak 8 navedenog zakona o zločinima protiv međunarodnog prava može se konstatovati da je Nemačka ovim Zakon o zločinima protiv međunarodnog prava popunila prazninu koja je postojala u nemačkom Krivičnom zakoniku, gde nisu postojala krivična dela protiv međunarodnog prava, izuzev krivičnog dela genocida. Inače, ovaj Zakon protiv međunarodnog prava je ustvari parafraza Ženevskih konvencija iz 1949. godine i Rimskog statuta, i na taj način formalno pokriva i krivično delo ratnih zločina protiv ranjenika i bolesnika.

12. POLJSKA

Krivični zakon Poljske iz 1997.godine u posebnom delu u glavi XVI Krivična dela protiv mira, čovečnosti i ratni zločini, u članu 123 predviđa ratni zločin

Član 123

1 Ko, kršeći pravila međunarodnog prava, izvrši ubistvo

2) ranjenika, bolesnika i brodolomnika, medicinskog osoblja ili sveštena lica, biće kažnjen lišenjem slobode, kaznom zatvora od 25 godina ili kaznom doživotnog zatvora.

2. Ko, kršeći međunarodno pravo, prouzrokuje licima navedenim u stavu 1. ozbiljne patnje zdravlju, izloži ih mučenju, okrutnom i nečovečnom postupanju, čini ih, čak i uz njihovu saglasnost kongitivnim eksperimentima,

¹⁴ Act to Introduce the Code of Crimes against International Law, Berlin, 2002 9

koristi njihovo prisustvo da bi zaštilo određenu teritoriju ili postrojenja, ili oružane snage od neprijateljstva, ili drži takva lica kao taoce biće kažnjen zatvorom minimum 5 godina ili kaznom od 25 godina zatvora.¹⁵

Analizirajući član 123. krivičnog zakona Poljske može se konstatovati da, iako je u pitanju jedna dosta kratka formulacija inkriminacije koja se odnosi na ranjenike i bolesnike, ona sadrži sve bitne elemente ove inkriminacije koje su predviđene po I i II Ženevskoj konvenciji iz 1949. godine.

13. ŠPANIJA

U Krivičnom zakonu Španije koji je donet 1995.godine u članu 614. predviđa se krivično delo ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika.

Član 614. glasi:

» Onaj koji prilikom oružanog sukoba sprovede i naredi da se realizuju bilo kakve povrede i akta suprotna odredbama međunarodnih ugovora čiji je Španija član i odnose se na vođenje rata, zaštitu ranjenika, bolesnika, stradalih u katastrofama, postupanje prema ratnim zarobljenicima, zaštiti civilnog stanovništva i kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba, biće kažnjen od šest meseci do dve godine zatvora«.¹⁶

Razmatrajući član 614. Krivičnog zakonika Španije može se zaključiti da se radi o dosta uopštenoj formulaciji gde nisu precizirane radnje i oblici ratnih zločina protiv ranjenika i bolesnih, a sve shodno I i II Ženevskoj konvenciji iz 1949. godine i Dopunskim protokolom iz 1977. godine.

14. UKRAJINA

Krivični zakon Ukrajine koji je stupio na snagu 1.septembra 2001.godine u Glavi XIX koja nosi naziv Krivična dela protiv Vojne službe (vojna krivična dela) predviđa u članu 434 zaštitu zaštitu ranjenika i bolesnika i drugih zaštićenih lica.

Član 434. Surovo postupanje sa ratnim zarobljenicima i drugim zaštićenim licima

¹⁵ Ustawa, 1997, Warshava, 33-34

¹⁶Codigo penal, 4.a edicion 1999. Revisada y actualizada julio 1999, Madrid, 1999, 982

Surovo postupanje sa ratnim zarobljenicima, koje je učestalo ili povezano sa naročitom grubošću, ili usmereno protiv bolesnika i ranjenika, kao i nemarno izvršavanje obaveza prema bolesnicima i ranjenicima, za koje je predviđeno lečenje i briga o njima, uz odsustvo obeležja težeg krivičnog dela, kazniće se lišenjem slobode na rok do tri godine¹⁷

Analizirajući član 434. Surovo postupanje sa ratnim zarobljenicima i drugim zaštićenim licima u Krivičnom zakonu Ukrajine može se konstatovati da ovaj člana ne sadrži sve bitne elemente koje propisuje Ženevska konvencija o postupanju sa ranjenicima i bolesnicima iz 1949. godine i Dopunskog protokola I uz ove Konvencije iz 1977. godine. Nedostaje čitav niz krivičnih dela ratnih zločina protiv ranjenika i bolesnika, počev od ubistava, nečovečnih postupanja, bioloških, medicinskih i drugih naučnih eksperimentata, uzimanja tkiva, transplatacija i slično.

15. VIJETNAM

Krivični zakon Vijetnama je donet 1999.godine koji u članu 343. predviđa krivično delo ratni zločin.

Član 343 - ratni zločini

Lica koja u vreme rata, nareda ili direktno izvrše ubistva civila, ranjenika, ratnih zarobljenika, pljačkanje imovine, razaranje kvartova gde stanuju civili, upotrebljavaju zabranjena sredstva i način ratovanja, i / ili počiniti radnje koje predstavljaju teško kršenje međunarodnog prava, a koje su predviđene u konvencijama gde je Vietnam potpisnica ili Vijetnam priznaje te sporazume, kazniće se zatvorom u trajanju od deset do dvadeset godina, doživotnom kaznom zatvora ili smrtnom kaznom."¹⁸

Razmatrajući krivično delo ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika koji je predviđen u Krivičnom zakoniku Vijetnama u članu 343. može se konstatovati da je u pitanju sasvim prihvatljiva i konkretna formulacija zasnovana na I i II Ženevskoj konvenciji o zaštiti žrtava rata iz 1949.godine.

*

* *

Opšta konstatacija da je relativno mali broj država u svojim krivičnim zakonima predvideo krivično delo ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika, iako su potpisnici Ženevskih konvencija iz 1949. godine kao i

¹⁷ Criminal Code of Ukraine, Kijev 2001

¹⁸ Penal Code of Socialist Republic of Vietnam 1999

Dopunskih Protokola I i II od 1977. godine uz Ženevske konvencije iz 1949. godine. Strana zakonodavstva koja su predvidela u svojim krivičnim zakonima krivično delo ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika, uglavnom su nastojale više ili manje da parafraziraju Ženevske konvencije iz 1949. godine i Dopunske Protokole I. i II. od 1977. godine uz Ženevske konvencije iz 1949. godine. Prikazani pregled uporednog prava nekih država u ovom radu ukazuje da su navedena zakonska rešenja prihvatljiva, jer pokrivaju sve bitne elemente koje obeležavaju ratne zločine protiv ranjenika i bolesnika na osnovu Ženevskih konvencija iz 1949. godine i Dopunskih protokola I. i II. od 1977. godine uz Ženevske konvencije iz 1949. godine.

Prof. Jelena Đ. Lopičić-Jančić, Ph.D
Associate Professor
Academy for diplomacy and security Beograd

REVIEW OF SOME COMPERATIVE LEGISLATURE OF CERTAIN COUNTRIES WITH RESPECT TO CRIMINAL LAW PROTECTION OF WOUNDED AND SICK

Summary

This paper provides a review of some countries regarding the criminal legal protection of the wounded and sick. In this work is showed eighteen Criminal Code or special laws of foreign countries around the world. The status and protection of the sick and wounded in war was regulated by customary international law until the nineteenth century when started initiatives for codification and humanization of the laws of war. The first important and concrete step was the establishment of the International Red Cross in Geneva 1863, then in 1864 was adopted the Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field. In twentieth Century were adopted very important and significant international convention, Geneva Conventions for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Filed from 1929, then in 1949 Geneva Conventions for the Protection of War Victims (Geneva Convention I and Geneva Convention II that concerns the above mentioned protected persons and Additional Protocols I and II to the Geneva Conventions of 1949. After the Second World War most states in its Criminal Code provides criminal offence for the war crimes against the wounded and sick. The other countries which did not prescribed in their criminal legislation this criminal offence, they tried their accused for that crime as he/she committed ordinary criminal offence such as murder, bodily harm, robbery, rape, etc, or violation of their Military Code.

Key words: *wounded, sick, comparative law, international convention, criminal law proteccion.*